

(CEP) *Aixàpiga*, V. *xàvega* *Aixar*, V. *aixa* *Aixara* o *xara*, veg. *Jara* (DCEC) *Aixaragall*, *aixaragallar*, V. *xaragall* *Aixarcolar*, V. *eixarcolar* *Aixardegat*, V. *eixarreït* *Aixarmar*, V. *erm* *Aixarnador*, V. *eixermedor* (EIXERIT) *Aixarop*, *aixaropar*, V. *xarop* *Aixarpar*, V. *arpa* *Aixarragat*, V. *eixarreït* *Aixarrancar*, V. *eixancarrar* (ANCA) *Aixarretar*, V. cast. *desjarretar* (GARRA) *Aixart* 'corral sense sostre', potser mot viatger de la família del cast.-àr. *ALLI-JAR* m. (DCEC)?; i *aixart* 'empelt' (*exert* 'surculum', *Spill*, de JRoig i DTo., 1650), potser mot importat de la família del cast. *enxertar* (INJERTAR, DCEC II, 1001), i amb alguna influència mútua amb l'anterior *Aixartell*, *aixartella*, *aixartellar*, V. *eixartell* (EIXARCOLAR) *Aixartigar*, V. *artiga* *Aixat*, V. *aixada* *Aixatada*, *aixatar*, V. *deixatar* *Aixauar*, V. *aixovar* *Aixàvega*, *aixavegò*, *aixaveguer*, V. *xàvega* *Aixàvol*, V. *saboga* *Aixec*, *aixecada*, *aixecallinar-se*, V. *aixecar*

AIXECAR, del ll. EXSICCARE 'assecar (un toll, un corrent d'aigua)', derivat de SICCUS 'eixut, sec'; antigament, en efecte, volia dir 'eixugar (un corrent, una font)', però aviat es va especialitzar, ja a l'Edat Mitjana, en el sentit d' 'eivar el llit d'un riu o canal (entrebantant-ne el curs o obturant-lo amb barratges i preses)' i d'ací es passà a 'alçar el nivell d'un terreny baix' i després a 'alçar' en general. □ 1.ª doc.: 'eixugar-se una font, etc.', mj. S. XIII; *execada* 'clos tancat amb preses en el llit d'un riu', doc. de 1260; *execar* (el nivell de l'aigua), doc. de 1306; en avançar el segle XIV ja es troba per a 'eivar (diversos objectes)' i també per a 'eivar la pensa, l'enteniment'.

Que el verb *eixecar* o *aixecar* en el sentit de dessecar o eixugar les fonts o aigües, sempre conegut i tan viu en la llengua antiga i en els dialectes, és un derivat de *sec*, ll. *siccus*, és evident, tant com que *eixordar* és derivat de *sord* o *eixugar* de *suc*, i sempre s'ha vist així; però com que en la llengua antiga s'usà generalment *alçar* o *llevar* en el sentit de 'eivar' o 'posar dret' i *aixecar* era un mot estrany a la llengua tradicional— poc conegut en amples zones del domini, rar en el País Valencià (on passa per ser-hi foraster), ço que augmentava la impressió que aquest i aquell eren dos mots radicalment distints, i aquest és encara el concepte comú—, convé començar per aclarir que *aixecar* 'alçar' és també antic; car els dicc. històrics corrents, entremig de molta documentació moderna i d'escr. Renaix., no en donen de la llengua antiga, i fins l'*AlcM* només en cita un testimoni medieval en la *Cròn.* del Cerimoniós.

En realitat, però, no sols n'hi ha en aquesta crònica uns quants i no pas un sol, i apareix des dels lèxics més antics (Nebrija, etc.), sinó que el trobem encara en altres autors medievals, entre ells en obres literàries, ja del S. XIV; així en el *Facet*, v. 381: «lo dur pítis se amoleix per ella / e fa perdre tota tristor / e *axeque* tro'l cel lo cor» (de nou en el v. 1639 però ací és 'assecar-se': «can fembra --- no decebrà / la mar, certes, *s'axeclarà*). En un text li-

terari de mitjan S. xv (inspirat en Teofrast): «inclina lo cors, vincle los genolls, mou los peus, *exeque*'s de puntes e tot se carmena, abonda en paraules e no clou res» (*CoDoACA* xv, 245). El sentit figurat i intel·lectual, que aviat es va desenrotllar partint del físic, és precisament molt freqüent en una obra d'aquest segle, la versió catalana del *Breviari d'Amor*, ben espletada per Balari en el seu dicc.:¹ «--- la gent legua qui no han l'enteniment *execat* en les coses espirituals», «--- amar nostre senyor Déus --- e en aquesta amor cascun deu *execar* forment son enteniment»; afegim-hi encara que les quatre eds. antigues del *Spill* de Jaume Roig, des de c. 1500, coincideixen a donar «una ·n penjaren --- / gran fetillera / e metziera: / de nit venia / --- e arrancava / dents e que-xals / dels qui en pals, / alts *execats*, / eren penjats» (v. 1769);² en fi, en tot cas, el trobem en un text mallorquí de princ. S. xv: «axí com ara la caramida ha tanta virtut que, si és posada devant lo ferro, *exequa* lo ferro en alt --- lo lambré, per semblant manera, tira a ssi la palla» (*BABL* VI, 142).

Aclarit, doncs, que *aixecar* 'alçar' és mot antic i arrelat en tota la llengua, tan estès i venerable com *aixecar* 'dessecar, eixugar', d'etimologia tan clara; i donada la perfecta identitat fonètica, i el caràcter a penes menys general en l'edat i l'hàbitat dels dos, no hi ha, doncs, altra objecció que la semàntica, que es pugui fer contra la identificació etimològica.

També hem de dissipar la impressió que *aixecar* és un mot d'extensió geogràfica limitada o de caràcter antitradicional dins la llengua literària. En realitat sembla haver estat comú a tot el domini lingüístic³ i acceptat sempre pels jutges més exigents.⁴ En canvi, l'àrea del mot no s'ha desbordat mai del territori de la llengua: és, doncs, dels mots que reflecteixen més fidelment la robusta unitat i individualitat de la llengua catalana.⁵

Tot ben estudiat, no hi ha, doncs, res que s'oposi, si no és el canvi de significat, a l'etimologia *siccus*, *EXSICCARE*, que amb tanta insistència rebutjava Spitzer, i a la qual tantes dificultats trobaren Vogel, Tallgren i Moll.⁶ Primerament *EXSICCARE* era verb ja ben usual a l'Antiguitat, i no solament aplicat a la idea d'assecar un vegetal o d'exhaurir el líquid d'un recipient, com ho veiem en les obres de Ciceró i en les cartes del seu germà «arbores hiemali tempore *exsiccatae*» (*Divin.* II, 14), «lagenae furtim *exsiccatae*» (*Ep. Fam.*, 16.26), sinó precisament aplicat a riuets i canals: «sulcos insecti aestus *exsiccant*» ('les calors incessants eixuguen els recs', Plini, 18.65.5), «*exsiccavi* vestigio pedis mei omnes rivos aggerum» en la Vulgata (Is., 37.25), i Sant Ambròs emprà *exsiccatio* amb un sentit que deu ser ben semblant, si no igual, al del cat. ant. *execada*.

Aquest mot del vell català tradicional designa, en tot cas, el llit d'un riuet pirinenc, o altre curs d'aigua, que hom ha fet eixugar o reduït a un curs escàs, per deixar-hi els peixos en sec o al fàcil abast del pescador (el mètode que, per això, s'anomena *pescar a l'aixec* en el Pallars, descrit per Joan Lluís, *Rec. Vida de Pas-*